

Evropski fond za Balkan: Savetodavna grupa "Balkan u Evropi"

Neispunjeno obećanje o proširenju Evropske unije na Balkan

Jedanaest godina nakon što je EU obećala zemljama Zapadnog Balkana evropsku budućnost, samo je jedna od njih, Hrvatska, uspela da postane članica. Proces pridruživanja je i dalje spor pa nije verovatno da će ostali aspiranti u regionu biti primljeni u članstvo EU pre kraja ove decenije. Pored toga što su pooštrile uslove, čini se da države članice češće intervišu u procesu integracije, odgađajući ga na predvidljiv način. S obzirom na to da se većina građana u mnogim državama članicama EU protivi daljem proširenju, izgledi za članstvo u EU se mnogim zemljama u regionu čine dalekim i neizvesnim. Ova analiza razmatra četiri moguća scenarija širenja EU na Balkan.

Evropski fond za Balkan i Centar za studije Jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu su 30. maja, u Medija centru u Beogradu, predstavili studiju "Neispunjeno obećanje: Proširenje Evropske unije na Balkan". Ova studija je rezultat šestomesečnog istraživanja grupe analitičara iz regiona i zemalja Evropske unije okupljenih u grupi "Balkan u Evropi", zajedničkom projektu saradnje Evropskog fonda za Balkan (*European Fund for the Balkans*) i Centra za studije jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu (*Southeast European Studies of the University of Graz*), u cilju promovisanja evropskih integracija Zapadnog Balkana i konsolidacije demokratskih principa i praksi društava u regionu.

Studija se sastoji od izveštaja u kome su predstavljena četiri scenarija mogućeg razvoja događaja na Balkanu i njihove posledice na demokratske i ekonomske reforme u

ovim društvima: nastavak aktuelnog procesa proširenja dinamikom sporijeg, ali sigurnog širenja; "dva scenarija u kojima Evropska unija gubi Zapadni Balkan bilo u beskonačnim pregovorima ili u takmičenju sa drugim velikim silama (tzv. turski i ukrajinski scenario); i balkanski "Big Bang", koji brzo proširenje stavlja kao prioritet.

Na osnovu ovog izveštaja su sačinjene preporuke država regiona sa jasnom porukom da je ostanak na kursu reformi jedini put uspeha za ove zemlje (videti "Ostanak na kursu reformi"), i preporuke za institucije Evropske unije, pre svega, Evropsku komisiju i Parlament, koje će se konstituisati posle nedavno završenih evropskih izbora (videti "Priručnik za Balkan"). Najveći doprinos pisanju ove studije dali su Florijan Biber, Marko Kmezić, Grac; i za Scenario 1: Korina Stratulat, Brisel; Scenario 2: Leon Malazogu, Priština; Scenario 3: Dimitar Bečev, Sofija; i Vedran Džihčić, Beč; Scenario 4: Dejan Jović, Zagreb.

Scenario 1. Standardni pristup

Po ovom scenariju, proces postepenog i sporog pridruživanja EU bi se nastavio, uz pooštrene uslove, snažan akcent na vladavinu prava tokom procesa pristupanja i nove mehanizme rada sa državama koje ne ostvaruju napredak. Do sada ovaj pristup nije uspeo u potpunosti da "otkoči" neke zemlje na njihovom putu ka EU. Ovaj "novi" pristup nosi i određeni rizik jer, čak iako se pokazao uspešnim za neke zemlje, drugim zemljama nije dovoljan za prevazilaženje njihovih specifičnih problema, kao što je to slučaj sa

bilateralnim sporom u Makedoniji, nepriznavanjem Kosa-va ili zastojećem procesa u Bosni i Hercegovini.

Scenario 2: Stopama Turske – udaljavanje od EU

Ako se proces pridruživanja oduži bez konkretnih izgleda za članstvo, ovaj scenario bi mogao da postane stvarnost. Protivljenje daljem proširenju unutar EU i razne blokade od strane država članica čine proces pridruživanja nepredvidljivim i neizvesnim i zemlje odustaju od svog cilja pridruživanja. Kao posledica toga, politika uslovljavanja EU gubi kredibilitet i mogućnost da podržava i podstiče reforme. Odustajanje od perspektive članstva u EU, na sve načine osim deklarativnog, potencijalno može da ugrozi demokratske procese, međuetničke odnose i dugoročne privredne investicije na Balkanu.

Scenario 3: Odustajanje od proširenja i nova neizvesnost na Zapadnom Balkanu

Ovaj scenario proširuje rizike prethodnog jer predviđa za- stoj procesa proširenja. Pošto pridruživanje postaje neizvesno, zbog kontinuiranih kriza unutar EU i otpora prema daljem proširenju, moglo bi da dođe do angažovanja alternativnih aktera na Zapadnom Balkanu. Posebno u kontekstu krize u Ukrajini, Rusija bi mogla da pokuša da pridobije ili privoli zemlje u regionu da joj se približe i da tako podriva EU. To bi opet moglo da podstakne i druge zemlje, poput Turske, da se ekonomski i politički angažuju na Balkanu, kao alternativa EU. Ovi spoljni akteri donose sa sobom različite podsticaje koji se manje fokusiraju na demokratske i privredne reforme i koji bi čak možda otvoreno nastojali da ih zaustave.

Scenario 4: Veliki balkanski prasak

Ovaj scenario predviđa ubrzanje procesa integracije, uključujući početak pregovora o pridruživanju sa svim zemljama Balkana i ponudu za jedinstveni datum pridruživanja, kao što je to bio slučaj sa proširenjem u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Umesto pooštrenih uslova, koje države sa nerešenim statusom teško mogu da ispune (posebno Bosna i Hercegovina i Kosovo), ovaj pristup bi se ponovo fokusirao na pravne tekovine EU i zahtevao bi značajno angažovanje EU u rešavanju sporova koji trenutno predstavljaju prepreke za pridruživanje.

Ono što proizlazi iz ovih scenarija jeste da sadašnji pristup nije dovoljan. Rizici su isuviše veliki, a moć EU da podstakne promene prespora da bi se u potpunosti uklonili rizici koje sa sobom povlači isključivanje nekih zemalja Zapadnog Balkana iz ovog procesa na još jednu ili dvije decenije. Zbog toga, EU treba da razmotri nove pristupe kako bi ispunila obećanje dato u vezi sa evropskom budućnošću Balkana. Dve "Preporuke za politiku" istražuju načine na koje novi sastav Evropske komisije i zemlje Zapadnog Balkana mogu da osnaže proces pridruživanja i da pomognu da on ostane mehanizam koji će preobraziti region u dinamičan i uspešan demokratski prostor.

IGOR BANDOVIĆ,

Menadžer programa Evropskog fonda za Balkan

Intervju: Hedvig Morvai, izvršna direktorka

Kako osnažiti proces

"Što više cilj pridruživanja EU podseća na pokretnu metu, veća je i verovatnoća da će se na taj način smanjiti posvećenost balkanskih političkih lidera reformama kao i podrška naroda ovih država evropskim integracijama"

Analiza "Neispunjeno obećanje: Proširenje EU na Balkan" je rezultat inicijative BIEPAG (Savetodavna Grupa – Balkan u Evropi), koja je pokrenuta od strane Evropskog fonda za Balkan u saradnji sa Centrom za studije Jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu, u cilju promovisanja evropskih integracija Zapadnog Balkana i konsolidaciju demokratskih, otvorenih društava u regionu. BIEPAG čine mladi istraživači iz regiona i šire Evrope koji su stekli ugled svojim poznavanjem i razumevanjem Zapadnog Balkana i procesa koji oblikuju ovaj region.

"VREME": Šta je cilj projekta o neispunjenim obećanjima za proširenje EU na Balkan?

HEDVIG MORVAI: Kao prvi zadatak ove grupe postavili smo objavljivanje studije koja ima za cilj da podstakne i obnovi promišljanje budućnosti Zapadnog Balkana kao regiona i razvojnog puta država koje se nalaze na ovim prostorima. S obzirom na to da je proces evropskih integracija motor promena u regionu, smatramo da je sada pravo vreme da se izvrši analiza napretka koji su zemlje Zapadnog Balkana postigle u pravcu evropskih integracija. Dva suštinska pitanja koje ova studija razmatra su: Kako da na najbolji način ponovo osnažimo proces evropskih integracija u zemljama Zapadnog Balkana i kako da obezbedimo njegov uspešan završetak i kako

O Evropskom fondu za Balkan

Evropski fond za Balkan je višegodišnja zajednička inicijativa evropskih fondacija, uključujući Robert Bosch Stiftung, King Baudouin Foundation, Compagnia di San Paolo i EERSTE Foundation. Osnovan je da preduzme i podrži inicijative koje za cilj imaju približavanje Zapadnog Balkana Evropskoj uniji kroz odobravanje grantova i operativne programe. Ciljevi Fonda su da proširi i ojača posvećenost zemalja i društava Zapadnog Balkana evropskim integracijama; da podrži napore koje u ovaj proces ulaže niz aktera, takođe radi razvoja efikasnih politika i praksi u regionu i EU; i da podrži proces izgradnje država članica, kao što je predviđeno od strane Međunarodne komisije za Balkan, posebno tako što će građanima zemalja Jugoistočne Evrope pružiti priliku da upoznaju i dožive Evropu.

rka Evropskog fonda za Balkan

evrointegracija

da podstaknemo konsolidaciju liberalne demokratije u zemljama Zapadnog Balkana?

Grupa je razradila četiri moguća scenarija razvoja. Ono što proizlazi iz ovih scenarija jeste da sadašnji pristup nije dovoljan. Rizici su isuviše veliki, a moć EU da podstakne promene prespora. Postoji realna mogućnost da se proces uspori, obezvređi i da (neke) zemlje regiona drži na daljini ili čak isključi iz procesa na još nekoliko decenija. Zbog toga, potrebno je razmotriti nove pristupe kako bi se ispunilo "obećanje iz Soluna" dato u vezi sa evropskom budućnošću Balkana. Analiza je upotpunjena sa dva spiska preporuka, koji istražuju načine na koje novi sastav Evropske komisije i zemlje Zapadnog Balkana mogu da osnaže proces pridruživanja i pomognu da on ostane mehanizam koji će preobraziti region u dinamičan i uspešan demokratski prostor.

Koji je scenario, prema vašem mišljenju, najverovatniji?

Studija ne predviđa stepen verovatnoće nijednog od ova četiri scenarija, već pokušava da ukaže na realne mogućnosti i na taj način da pokrene diskusiju o rizicima i da podstakne proces iznalaženja novih rešenja. Scenariji koji su analizirani su međuzavisne opcije i lako mogu da se kombinuju pa je najverovatnije i rešenje za revitalizaciju procesa EU integracija regiona u odgovarajućoj kombinaciji raznih elemenata postojećeg mehanizma i pretpostavljenih mogućnosti.

Da li evroskepticizam može da utiče na proširenje i u kojoj meri?

Ako se nastavi proces postepenog i sporog pridruživanja uz stalno pooštavanje uslova za članstvo kao i uz rastući skepticizam među građanima država članica EU u pogledu daljeg širenja, postoji opasnost da nijedna država Zapadnog Balkana ne bude primljena u članstvo pre kraja ove decenije, pa čak i da se proces u potpunosti zaustavi. Ovo, naravno, ide na ruku onima koji u državama regiona ostvaruju svoje interese, velike zarade i visok profit radeći van pravila EU koja predviđaju veću konkurenciju, ili političkim profiterima koji će izbegavati usvajanje i primenu pravila ako se plaše negativnih posledica u smislu gubitka podrške na sledećim izborima. Zato, ako se želi konsolidovati razvoj u ovim državama, važno je insistirati na procesu EU integracija, jer je to mehanizam koji dokazano vodi do napretka. Proces je dobar, i treba ga iskoristiti kao istorijsku šansu da se ove države dovedu u red. Međutim, mora da se razmisli o strateškim promenama ovog procesa. Što više cilj pridruživanja EU podseća na pokretnu metu, veća je i verovatnoća da će se na taj način smanjiti posvećenost balkanskih političkih lidera reformama kao i podrška naroda ovih država evropskim integracijama.

PRUŽA SE PRILIKA DA SE TEMA BALKANA POGURA NA LISTI PRIORITETA EU: Hedvig Morvai

Foto: Aleksandar Andjic

Šta dalje s dokumentom, kome će biti predstavljen i gde?

Ključni zadatak BiEPAG-a je da zagovara dalji proces proširenja EU na Balkan. U tom cilju, ova studija će se koristiti da se pronađu mehanizmi za promociju članstva regiona u Uniji unutar država članica, a naročito usmerenjem na zabrinutost koju građani EU ispoljavaju prema daljem proširenju. Takođe, radićemo na komunikaciji sa najvažnijim briselskim institucijama EU kako bismo pokrenuli razmišljanje o reformi procesa. Konstituisanjem nove komisije i novog parlamenta pruža se prilika da se tema proširenja na Balkan "pogura" ni listi prioriteta EU u narednom periodu. Ako bi zemlje regiona artikulisale nov, zajednički pristup za Balkan u Evropi kao i viziju za unutrašnje reforme koje treba da se sprovedu, nastupiće uslovi za uspostavljanje nove dinamike procesa pridruživanja. Zato, države regiona su ključne u tome da se ubede EU institucije kao i države članice, pa i njihovi građani, da je proširenje na Balkan u njihovom interesu. BiEPAG će raditi na formulisanju argumenata u tom cilju, kako bi se pokazalo da proširenje nije samo tehnički proces već da služi sveukupnom razvoju EU kao zajednici prosperitetnih demokratija.

Dokument će prvo biti predstavljen Evropskoj komisiji u Briselu, a zatim se predstavlja u Rimu, Berlinu, Beču, Parizu i Vašingtonu. Nakon tih sastanaka koji treba da pruže bolji uvid i u postojeći skepticizam u odnosu na dalje proširenje, do kraja ove godine objaviće se dokument koji treba da analizira trenutno stanje i da definiše preporuke za rešavanje tog pitanja. U međuvremenu, održaće se sastanci sa vladama u regionu i konsultovaće se predstavnici drugih država članica o glavnim temama analize.

Kao naredni korak, uslediće aktivnosti u cilju zagovaranja daljeg proširenja EU na Balkan i redefinisavanja postojećeg procesa. U realizaciji ovih ciljeva učestvovaće članovi BiEPAG-a koji će biti "ojačani" podrškom regionalnih inicijativa, vodećih analitičara iz regiona i šire Evrope kao i svih onih koji će prepoznati ovu inicijativu kao relevantnu za podsticanje napretka na ovim prostorima.

BILJANA VASIĆ

Budućnost Balkana

Balkanski priručnik za novu EU komisiju

U Solunu 2003. godine zemljama Balkana je ponuđena jasna perspektiva za članstvo i tom prilikom su šefovi država i vlada EU izneli svoju "otvorenu podršku evropskoj perspektivi zemalja Zapadnog Balkana. Budućnost Balkana je u Evropskoj uniji"

Jedanaest godina kasnije, samo je Hrvatska pristupila EU. U toku su pregovori o pridruživanju sa Srbijom i Crnom Gorom, s tim što ni jedna ni druga neće moći da pristupe EU pre kraja ove decenije. Makedonija, Kosovo i Bosna formalno imaju perspektivu integracije, ali su blokirane na tom putu iz različitih razloga. Države članice EU su velikim delom krive za prepreke sa kojima se Makedonija i Kosovo suočavaju na putu ka punopravnom članstvu. Kosovu nedostaje univerzalno priznanje svih država članica EU i stoga njegova perspektiva za članstvo ostaje daleka. Makedonija je i dalje blokirana, pre svega zbog jedne države članice, a to je Grčka. U Bosni i Hercegovini domaće političke elite nisu u stanju ili nemaju volje da ispune uslove EU koji bi pomogli zemlji da poboljša svoje izgleda za članstvo. Albanija se nalazi negde između, sa potencijalom da sustigne Crnu Goru i Srbiju, ali za sada izvan formalnog procesa pridruživanja.

Stoga, slabi su izgledi da će većina balkanskih zemalja biti u poziciji da se pridruži EU čak dvadeset godina posle solunske konferencije, ili trideset godina od raspada Jugoslavije. Proces pridruživanja se poslednjih godina odvija zahvaljujući upornosti Evropske komisije; međutim, sadašnji tempo baca sumnju na obećanje koje je dato u Solunu.

Primer Turske i Ukrajine ističe rizike koje sa sobom nosi neizvesnost. Dok Ukrajina nije nikada imala izgleda za punopravno članstvo, kao što ih imaju zemlje Balkana, u slučaju

Turske je formalna podrška njenom pristupanju dovedena u pitanje zbog otvorenog protivljenja nekih država članica. Bez jasnih izgleda za pridruživanje EU, prednosti tesnijih veza sa EU mogu mobilisati neke građane dok se drugi okreću alternativama. Spoljne sile mogu da iskoriste ovu neizvesnost i nedostatak čvrste političke i bezbednosne integracije kako bi izazvale nestabilnost i sukobe. Iako zemlje Balkana imaju čvršće uporište u EU nego što to ima Ukrajina, one još nisu članice, tako da i dalje postoji rizik da bi spoljni akteri, poput Rusije, mogli pokušati da izazovu nestabilnost, ako ništa drugo, onda u smislu ometanja EU. Takođe, stagnacija može dovesti do utiska među građanima i političkim elitama na Balkanu da je članstvo u EU predaleko da bi bilo stvarno.

Slučaj Turske ističe autoritarno iskušenje kada pridruživanje EU postane privid. Ako članstvo u EU postane neizgledno, motivisanost za poštovanje demokratskih pravila, vladavine prava i ljudskih prava će se smanjiti. Turska predstavlja snažan podsetnik na ovaj rizik, gde je ista vlada koja je bila energičan reformator tokom prvih godina vlasti u skorije vreme počela da pokazuje jake autoritarne crte. Iako se odugovlačenje procesa pridruživanja ne može smatrati jedinim uzrokom, sigurno je doprinelo skretanju ka autoritarnosti. Slične tendencije su već očigledne na Balkanu, posebno tamo gde je pridruživanje i dalje daleko, kao što je to u Makedoniji i Bosni i Hercegovini. U međuvremenu,

Preporuke za proces proširenja

Komesar za proširenje

Komisiji je potreban Komesar za proširenje visokog profila. Ta osoba mora da bude zagovornik proširenja i da bude uključena u posredovanje u rešavanju sporova, zajedno sa Visokim predstavnikom za spoljnu i bezbednosnu politiku. Zajedno sa Turskom, šest zemalja Balkana čeka na pridruživanje EU i one zaslužuju posvećenost Komisije dovršetku ovog procesa. Uprkos činjenici da tokom mandata nove komisije sigurno neće doći do proširenja, čak i po najboljem scenariju, njena glavna odgovornost će biti da održi zamah ovog procesa.

Održati zamah

Postoji opasnost od podele Balkana na dve grupe: zemlje koje su na putu ka članstvu i "ostatak Balkana", odnosno zemlje

koje nemaju izgleda da se pridruže EU u skorijoj budućnosti (Bosna i Hercegovina, Kosovo i Makedonija). Ukoliko se onim zemljama koje zaostaju ne pruži pomoć da ostanu na tom putu, jaz će se proširiti i pozitivna dinamika u Crnoj Gori i Srbiji (kao i najverovatnije u Albaniji) neće ohrabriti druge, već će razviti negativnu, destabilizirajuću dinamiku (npr. secesionističke pokrete u zemljama koje zaostaju).

Oživeti proces proširenja.

Proces proširenja iz 2004. godine je bio uspešan jer je uključio veliki broj zemalja koje su se međusobno utrkivale na putu ka članstvu u EU. Sadašnjem postepenom procesu nedostaje ta dinamika i nema direktnog takmičenja između zemalja. Takva dinamika bi se mogla postići

otpočinjanjem pregovora o pridruživanju sa svim zemljama u regionu. Osim otvaranja pregovora o pridruživanju sa svim aspirantima na Balkanu, mogli bi se ustanoviti mehanizmi za praćenje napretka u raznim oblastima, što bi podstaklo razvoj takmičarskog duha.

Prekinuti dodatno uslovljavanje u ranoj fazi procesa.

Pored uslova koje nameće sam proces pridruživanja, Komisija je postavila i dodatne, posebne uslove za svaku zemlju. Iako su se takvi uslovi pokazali uspešnim u određenim slučajevima, oni sa sobom nose veliki rizik i takvu praksu treba obustaviti. Na primer, u prošlosti uslov reforme policije i, u skorije vreme, slučaj Sejdić-Finci pri Evropskom sudu za ljudska prava,

i parlament

u nekim zemljama u regionu, autoritarne elite povremeno koriste proces pridruživanja da bi opravdale zastoj reformi u ključnim sektorima kao što je to vladavina prava.

S obzirom na to da proces pridruživanja EU tapka u mestu, postoji opasnost da dođe do ostvarenja negativnih očekivanja, tzv. samoostvarujuće proročanstvo. Upozorenja skeptika o proširenju da zemlje nisu "spremne" te da je potrebno postaviti dodatne uslove i produžiti proces pridruživanja bi mogla da ohrabre spoljne aktere da steknu uporište u regionu, a lokalne političke elite da se okrenu populističkim i autoritarnim praksama. Ovaj savez iz interesa između skeptika prema proširenju EU i poluautoritarnih elita na Balkanu može da uništi izgleda za proširenje EU.

Prekid proširenja EU ne bi samo predstavljao ozbiljnu pretnju za stabilnost i reforme na Balkanu, već i značajan neuspeh za EU. Najveći uspeh EU u poslednjoj deceniji se ogleda u njenoj sposobnosti da se širi i da donosi prosperitet i stabilnost Evropi. Prekid proširenja bi ozbiljno ugrozio ambicije EU kao globalnog igrača.

U vreme ukrajinske krize i povećanih tenzija sa Rusijom, EU mora da bude svesna da je moć Rusije da uzrokuje probleme na Balkanu i dalje snažna. Novi, aktivan pristup, koji bi se zasnivao na ubrzavanju procesa pridruživanja EU, isticanju osnovnih vrednosti otvorenog društva u kriznim vremenima može osnažiti položaj EU u regionu i poslati Rusiji poruku da je Balkan van domašaja za nove sukobe.

Novoizabrane institucije EU treba da obezbede dovršavanje procesa proširenja i ispunjenje solunskog obećanja. Da bi oživela proces proširenja, EU treba da razmotri preporuke.

doveli su do zastoja evropskih integracija u Bosni, gde je ovaj proces odložen na više godina.

Posredovati u rešavanju međunarodnih i bilateralnih sporova.

Uspeh angažmana EU na Kosovu i u Srbiji je primer kada EU nije koristila uslovljavanje, već kombinaciju dobrih prilika i podsticaja da reši bilateralni spor. EU treba da istraje na ovom primeru uspeha i da skrene pažnju na slične političke probleme u regionu koji predstavljaju prepreke za dovršavanje procesa proširenja EU. Glavni prioritet EU treba da bude njeno što brže delovanje kako bi pronašla kreativno i funkcionalno rešenje za ozbiljnu krizu u Bosni i Hercegovini i Makedoniji.

Skinuti pitanje bilateralnih sporova sa dnevnog reda o pridruživanju.

Komisija treba da lobira kod država

članica da se ne upuštaju u rešavanje bilateralnih sporova sa zemljama kandidatima u toku pregovora o pridruživanju. Takve sporove treba rešavati mehanizmima arbitraže i medijacije ili, u nedostatku delotvornih mehanizama na nivou EU, delovanjem nekoliko država članica EU, uz eventualnu podršku treće strane koja bi posredovala u rešavanju ovih sporova.

Pratiti stanje demokratije.

EU treba da obrati veću pažnju na stanje demokratije. Primetno je ozbiljno nazadovanje demokratije i slobode medija i EU treba energičnije da rešava ovo pitanje. Ukazivanje na nedostatke podseća građane na osnovne razloge za pridruživanje EU, a to su stabilna i napredna demokratija koja se rukovodi vladavinom prava. Na primer, Evropska agencija za osnovna prava mogla bi da proširi svoj delokrug rada na sve

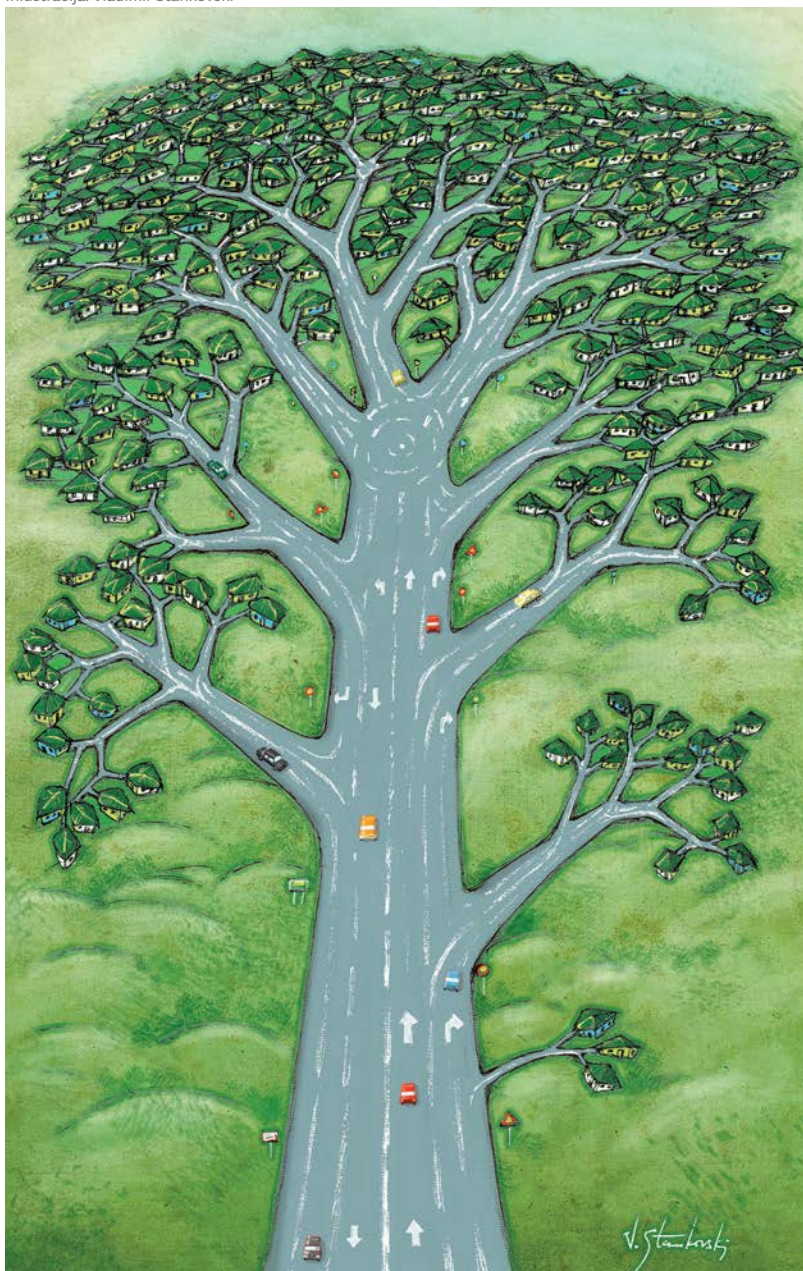
zemlje kandidate i potencijalne kandidate.

Udahnuti novi život regionalnoj saradnji.

Postoji potreba za revitalizacijom koncepta regionalne saradnje na Zapadnom Balkanu. Dok snažnija podrška Savetu za regionalnu saradnju i njegovoj "Strategiji Jugoistočne Evrope do 2020." predstavlja jedan od načina, EU treba takođe da istraži mogućnosti za podizanje regionalnog dijaloga na viši politički nivo.

Komunicirati sa građanima.

Elitistički pristup koji EU ima u komunikaciji sa budućim državama članicama često osnažuje političke lidere sa ograničenim istinskim interesom za pridruživanje. Direktna komunikacija sa građanima biće od suštinskog značaja kako bi se rad i učinak vlada stavio pod lupu javnosti.

EU nije ketering na srebrnom tanjiru

“Neće se mnogo promeniti kad zemlja uđe u EU. Pridruživanje EU je instrument i mogućnost za sprovođenje reformi, angažovanje i podršku. Nije reč o tome šta želi Brisel, već da se identifikuju potrebe zemlje buduće članice i njena sposobnost da sprovede reforme”

“VREME”: Govorili ste o kontekstu u okviru kojeg zemlje Balkana ulaze u proces pridruživanja – obeležavanje godišnjice Prvog svetskog rata, izbori za EU parlament, porast evroskepticizma i balkanoskepticizma. Kako je to povezano sa mogućim scenarijima?

FLORIJAN BIBER: Obeležavanje stogodišnjice Prvog svetskog rata bilo je jedno od polazišta za našu političku platformu budući da je trenutno sva pažnja Evrope okrenuta ka Sarajevu. Izbori za EU parlament vode ka novim mogućnostima za redefiniciju evropske politike proširenja prema Zapadnom Balkanu, ali su izbori u mnogim evropskim zemljama pokazali da su građani glasali za stranke koje su skeptične prema politici proširenja EU. To nije iznenađujuće i ne treba davati prevelik značaj evroskeptičnim strankama, ali to svakako reflektuje širi konsenzus o unutrašnjim problemima i opštoj prihvatljivosti ideje o proširenju EU. Trudimo se da utičemo na donošenje odluka u EU idejom da je proširenje veoma važno i da to ne sme da bude zaboravljeno u svetlu trenutnih problema EU.

Prvi svetski rat je možda bio započetak zbog atentata u Sarajevu, ali je bio uzrokovan politikom u Beču, Berlinu, Parizu, Moskvi i Londonu. Stoga, kad je reč o obeležavanju sto godina od Početka prvog svetskog rata, nije reč o Balkanu već o Evropi i šta se dešava kad zemlje ne sarađuju i teže ka kratkoročnim ciljevima. Najzad, za današnju Evropu je važno da ne zaboravi da je njena misija ujedinjenje evropskog kontinenta, svih evropskih zemalja. Iako su vrata za zemlje Balkana

otvorena, proces pridruživanja se odužio i neke od zemalja su daleko od očekivanog obećanja.

Da li vlade zemalja u regionu ozbiljno sprovede reforme ili je to, kako se govorilo na konferenciji, “mi kao hoćemo da nam se vi pridružite, a vi kao hoćete da sprovedite reforme”. Da li se to promenilo, da li je npr. srpska vlada shvatila šta je neophodno i da li ima kapacitet da iznese reforme?

U prošlosti, EU se pretvarala da želi proširenje i vlade zemalja iz regiona su se često pretvarale da žele da sprovedu reforme. Ova vrsta glume je odgovarala onima koji nisu zaista posvećeni proširenju i promenama i koji samo o tome pričaju. Međutim, to vodi ka preispitivanju o ozbiljnoj zainteresovanosti obe strane, i EU i zemalja u procesu. Nije reč samo o kapacitetima zemalja u procesu – da li zemlja iz regiona ima sposobnost da sprovede zakon, a ne samo da ga usvoji – reč je o tome da evropske zemlje članice prihvate tu zemlju i ne ulože veto na njenu spremnost. Dok aktuelne vlasti u Srbiji izgaraju u želji da se pridruže EU, nije baš jasno da li se sprovede reforme i da li se preduzimaju neophodni koraci za pridruživanje EU.

Govorili ste i da bi zemlje trebalo da ostvare zajednički regionalni interes? Koji je to interes?

Regionalni interes je pridruživanje zemalja regiona EU u približno isto vreme. S jedne strane, razumljivo je da Srbija ne želi da čeka ostale zemlje članice iz regiona u procesu pridruživanja EU, a s druge strane, nije u interesu Srbije kao buduće članice da Bosna i Hercegovina, Makedonija i Kosovo ne budu zemlje članice. Srbija ne želi Šengensku granicu prema susedima. Regionalna saradnja i koordinacija je u interesu regiona, između ostalog i zato što šalje poruku EU i njenim zemljama članicama da region nije više obeležen bilateralnim konfliktima. Iz perspektive EU, region Zapadnog Balkana često je viđen kao područje bilateralnih problema u kojem ratno nasleđe ugrožava komunikaciju i otežava proces integracije. Ako bi se iz regiona poslala jasna poruka da su problemi deo prošlosti i da postoji jaka volja da se oni reše, to bi znatno ojačalo kredibilitet svake od zemalja u procesu. Takođe, zemlje mogu da razmenjuju svoja *know-how* iskustva u procesu integracije i da pomažu jedni drugima.

Koje su vaše preporuke vladama, a koje građanima? Rekli ste i da bi građani trebalo da razmisle kakvu Evropu žele, šta to znači?

Važno je da o članstvu u EU ne razmišljamo u konotaciji izvora zarađivanja. Neće se mnogo promeniti kad zemlja uđe u EU. Pridruživanje EU je instrument i mogućnost za sprovođenje reformi, angažovanje i podrška, koje počinju pre i nastavljaju

O Centru za studije Jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu

Centar za studije Jugoistočne Evrope osnovan je u novembru 2008. godine nakon što je Univerzitet u Gracu definisao jugoistočnu Evropu kao svoj strateški prioritet 2000. godine. Centar je interdisciplinarna i međufakultetska institucija za istraživanje i obrazovanje, osnovana da bi se u okviru Univerziteta obezbedio prostor za bogate nastavne i istraživačke aktivnosti o Jugoistočnoj Evropi, u saradnji sa Jugoistočnom Evropom, i radi promocije interdisciplinarne saradnje. Od samog početka, cilj Centra je bio i da obezbedi informacije i dokumentaciju, kao i da bude kontakt centar za medije i javnost zainteresovanu za politički, pravni, ekonomski i kulturni razvoj Jugoistočne Evrope. Interdisciplinarni tim pravnika, istoričara i političkih naučnika koji rade u Centru je doprineo istraživanju o Jugoistočnoj Evropi brojnim studijama, monografijama i drugim publikacijama. Osim toga, Centar redovno organizuje međunarodne konferencije i radionice radi promovisanja najnovijih istraživanja o Jugoistočnoj Evropi.

**O ČLANSTVU U EU NE TREBA RAZMIŠLJATI
KAO O IZVORU ZARADE: Florijan Biber**
Foto: Aleksandar Andjic

se posle. Nije reč o tome šta želi Brisel, već da se identifikuju potrebe zemlje buduće članice i njena sposobnost da sprovede reforme. Vlade zemalja kandidata bi trebalo da budu inkluzivne u procesu pristupa i da uključe civilno društvo, koje bi osiguralo što veću podršku za reforme. Građani moraju da počnu da shvataju EU, a to nije lako budući da je EU kompleksna institucija. Članstvo u EU je mogućnost, nije katering na srebrnom tanjiru.

Na primer, fondovi EU neće biti od koristi zemlji članici ukoliko ona nema mogućnost da aplicira za sredstva i iskoristi ih na odgovarajući način. Dalje, EU će neminovno trpeti promene u dolazećim godinama zbog posledica ekonomske krize, i Srbija će morati da učestvuje u debatama o budućnosti EU. To će biti signal da Srbija ne želi samo da se pridruži nego i da učestvuje i doprinese.

Rekli ste i da bi proces proširenja trebalo da bude takmičenje u o olimpijskom smislu, što pre stići do cilja. Srbija mi mogla da stigne do cilja za oko šest godina, a šta je sa ostalima?

Srbija i Crna Gora su trenutno u najboljoj poziciji, obe su u pregovorima i mogu da se priključe za 5-6 godina. Međutim, Makedonija, Bosna i Hercegovina i Kosovo nemaju takvu perspektivu iz različitih razloga. Postoji realan rizik da bi određene zemlje, poput Srbije, mogle da se pridruže dok ostali moraju da čekaju mnogo duže. To niko ne želi zato što unosi nestabilnost u te zemlje i kreira nove i jače granice u regionu. U interesu je Srbiji da se sve druge zemlje više angažuju, idealno i da sve učestvuju u razgovorima u pridruženju. Tokom procesa vizne liberalizacije vladalo je prijateljsko takmičenje, i iako su neki bili brži, niko nije izostao. Prijateljsko takmičenje zemalja u regionu u procesu pridruživanja EU, poređenje sebe sa drugima i međusobna saradnja i pomaganje da se uočne slabosti i izvrši pritisak na vlade da budu ažurnije – to je zdrava kombinacija.

Koji od scenarija je, prema vašem mišljenju, najverovatniji?

Budući da je EU trenutno zahvaćena talasom skepticizma prema evropskim integracijama i proširenjima, najverovatnije je da će se proces nastaviti kao i do sada, polako i postepeno, sa rizikom da će neke zemlje zaostati u procesu. Smatram da to nije poželjno i nadam se da će EU davati više podrške procesu proširivanja kad se okonča ekonomska kriza. Nadamo se da neće biti prekasno i da će pesimistički scenario odustajanja balkanskih zemalja od članstva biti izbegnut.

BILJANA VASIĆ

Ostanak na kursu reformi

Poslednjih godina Evropska unija prolazi kroz jednu od svojih najozbiljnijih kriza. Višestruka finansijska, politička, ekonomska i socijalna kriza na koju Unija pokušava da nađe adekvatan zajednički odgovor, ozbiljno je ugrozila evropski projekat.

Izbori za Evropski parlament i novu komisiju biće podsticaj za preispitivanje trenutne strukture i politika EU i iznedriće predloge za reforme. Iako kriza još traje, neki znakovi privrednog oporavka su vidljivi na evropskom kontinentu, mada nije izvesno da li će se on nastaviti. Nezaposlenost i siromaštvo su i dalje na visokom nivou u mnogim zemljama članicama EU. Kriza je takođe navešla mnoge građane EU da se suprotstave proširenju, često iz straha da će dalja ekspanzija dovesti do migracija i da će nove članice skupo koštati građane Unije.

S obzirom na trenutnu situaciju, može se javiti sumnja u prednosti pridruživanja EU, odnosno nastavka procesa pridruživanja bržom dinamikom i sa većim entuzijazmom. EU će se nesumnjivo menjati i restrukturirati, ali neće izgubiti svoj značaj za Balkan. Države članice će ostati glavni trgovinski partneri svih zemalja u regionu u doglednoj budućnosti. U EU, nakon krize, njeni građani će najverovatnije biti manje rezervisani u pogledu proširenja nego što su to danas, a političarima u državama članicama biće lakše da lobiraju za proširenje. Sve zemlje Balkana će se pridružiti Evropskoj uniji koja će biti drugačija u odnosu na sadašnju, najverovatnije u pozitivnom smislu.

Alternative evropskim integracijama su iluzorne. Ideje da će zemlje Balkana pristupiti Evropskoj asocijaciji slobodne trgovine (EFTA), ili nekom drugom režimu slobodne trgovine sa EU, a da nisu punopravne članice EU, nisu samo nerealne već takođe manje primamljive, jer povlače za sobom obaveze bez povlastica u vezi sa finansijskom podrškom i bez uticaja na donošenje odluka. Takođe, druge zemlje bi mogle postati atraktivni ekonomski i politički saveznici za zemlje Balkana, od dalekih Ujedinjenih Arapskih Emirata i Kine, pa sve do bližih zemalja poput Rusije i Turske. Međutim, one nisu u stanju da ponude isti nivo ekonomske i političke integracije kao EU, niti su takvi odnosi zasnovani na podjednako stabilnim temeljima i stoga imaju više izgleda da budu nestalni.

Pridruživanje EU ostaje jedinstveni mehanizam za dalji nastavak transformacije političkih sistema zemalja Balkana koje bi inače ostale izvan procesa reformi. Proces integracije sam po sebi podstiče promene i od ključnog je značaja za sve zemlje u regionu. Drugi modeli privrednog rasta i političke stabilnosti obično se zasnivaju na strategijama koje pridaju veći značaj faktorima koji nisu raspoloživi na Balkanu, kao što su velike količine prirodnih resursa ili privrede velikog obima sa jeftinom radnom snagom i strategijama, a manji značaj demokratiji i vladavini prava. Takve strategije su neizvodljive ili će imati

ozbiljne nedostatke u smislu dugoročne održivosti. Da bi se proširenje nastavilo i bilo uspješno, reforme se moraju ozbiljno shvatiti; puko ispunjavanje birokratskih formalnosti bez stvarnih efekata nije više dovoljno. Proces pridruživanja treba razumeti ne samo kao sredstvo kojim se pristupa

u članstvo ekskluzivnog kluba već kao jedinstvenu mogućnost da se sprovedu sveobuhvatne reforme.

Novoosnovane institucije EU predstavljaju šansu da se pitanje pridruživanja Balkana postavi visoko na dnevni red EU. Ako su zemlje u regionu u stanju da jasno artikuliraju svoju opredeljenost za pridruživanje i viziju za lokalne reforme, mogu da doprinesu promeni dinamike procesa, tako što će se pokazati ozbiljnost zemlje i ponovno uspostaviti veza između pridruživanja i reformi.

Da bi proces pridruživanja uspeo, zemlje Balkana treba da ubede ne samo institucije EU već podjednako i države članice u prednosti proširenja na Balkan. Ovo zahteva suočavanje sa strahovima i bojaznima u pogledu proširenja prema zemljama koje su iskusile sukobe tokom devedesetih godina. Kao takvo, proširenje nije samo tehnički proces već treba da postane deo nove priče, i na lokalnom nivou i u okviru EU, o cilju i funkciji proširenja EU. Dovršetak procesa širenja EU na Balkan podrazumeva EU kao jedan mirovni projekat i zajednicu uspešnih demokratija.

Preporuke za zemlje Balkana

Odgovorno pristupiti pitanju vladavine prava.

S obzirom na to da su vladavina prava i borba protiv korupcije prioritetna pitanja procesa pridruživanja, političke elite treba ovim pitanjima da pristupe odgovorno. Preduzimanjem oštrih mera za borbu protiv korupcije na visokom nivou, političke elite mogu da dokažu da su ozbiljne u svom reformskom opredeljenju. Reforma političkog i pravnog sistema zahteva ne samo posvećenost vlada već i širi politički proces koji uključuje političku opoziciju i društvo u celini.

Uključiti civilno društvo u proces evropskih integracija.

Šire uključivanje civilnog društva u proces pridruživanja, pre i za vreme pregovora, može da doprinese izgradnji šire platforme pristalica evropskih integracija u balkanskim zemljama koje su se kandidovale za članstvo i obezbedi nastavak pregovora, tamo gde bi inače podrška za evropske integracijama opala.

Iskoristiti konstruktivnu energiju samoniklih pokreta građana.

Socijalni nemiri i novi socijalni pokreti sve više i više oblikuju sliku Balkana (primera radi, bosanski protesti). Postoji mnogo pozitivne, proevropske energije

kod građanskih pokreta. Umesto represije i stigmatizacije, potreban je inkluzivni pristup. Neki delovi građanskih pokreta mogu postati istinski partneri na putu ka sticanju punopravnog članstva u EU.

Zadobiti podršku država članica za pridruživanje.

Pošto proces pridruživanja EU sve više oblikuju države članice i njihove individualne rezerve u vezi sa proširenjem, od ključne je važnosti imati jake zagovornike među njima kako bi se pitanje pridruživanja zadržalo na dnevnom redu. Intenzivno lobiranje i komunikacija sa pristalicama proširenja među državama članicama može stvoriti uslove za novu "koaliciju voljnih", koja će biti u stanju da plasira pitanje proširenja na viši nivo dnevnog reda EU.

Ozbiljno shvatiti javno mnjenje u državama članicama EU.

Kada se političari u državama članicama suočavaju sa negativnim stavovima javnosti o proširenju, dolaze u veliko iskušenje da podilaze tim strahovima ili barem da ne insistiraju na nepopularnoj politici. Stoga je za države koje su se kandidovale za članstvo važno da sa građanima EU uspostave dijalog i ozbiljno uzmu u obzir njihove stavove.

Pronaći zajednički regionalni stav.

Zemlje regiona treba da pronađu zajednički stav prema EU, a ne samo da se bave regionalnom saradnjom. Ukoliko zemlje zajednički lobiraju za ubrzanje evropskih integracija i za inkluzivniji, ali i konkurentniji proces pridruživanja, veći su izgledi da će EU i njene države članice to primetiti.

Rešiti bilateralne sporove.

Čak i manji bilateralni sporovi mogu da prouzrokuju velike zastoje u procesu pridruživanja, jer raste zabrinutost EU da će "uvesti" problem u okvire svojih granica. Stoga, rešavanje svih nerešenih pitanja nije samo način da se izbegne odgađanje već i znak posvećenosti zemalja Balkana projektu evropskih integracija.

Razmotriti doprinos Balkana EU.

EU se zasniva na zajedničkim zakonima, normama i pravilima. Da bi države članice podržale proširenje, moraju da postoje opipljive prednosti, van tehničke opredeljenosti balkanskih aspiranata zajedničkim pravilima. Stoga, zemlje Balkana treba da razmotre svoj doprinos EU, kako materijalni tako i nematerijalni. U tom smislu, zemlje Balkana treba pridruživanje da predstave ne samo kao sredstvo kojim bi se sprečili budući sukobi na Balkanu, već i u pozitivnom kontekstu.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec